

SafeHabitus: Z boljšim znanjem in upoštevanjem dobrih praks do večje varnosti in zdravja na kmetijah

Majda Černič Istenič, ZRC SAZU

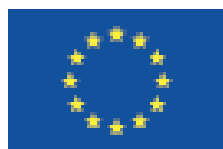

ZRC SAZU

SafeHabitus

Predstavitev na dogodku ob svetovnem dnevu varnosti in zdravja pri delu: »Počutje na kmetiji – skrb zase, moč za vsak dan!«, 14. april 2025

**Financira
Evropska unija**

Financira Evropska unija. Vendar pa so izražena stališča in mnenja izključno stališča in mnenja avtorjev in ne odražajo nujno stališč in mnenj Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za raziskave (REA). Niti Evropska unija niti pristojni urad za dodeljevanje sredstev zanje ne moreta biti odgovorna.

Varnost na kmetijah v EU v

- **233 % višja stopnja smrtnih nezgod**
- **18% višja stopnja nezgod brez smrtnega izida**

v kmetijstvu kot v drugih panogah

SafeHabitat

Funded by
the European Union

Trajanje: 01/2023 – 12/2026

Financiranje: Obzorje Evropa

Partnerstvo: 20 partnerjev; 13 držav

Koordinator: Teagasc, Irska
Projekt SafeHabitus si prizadeva okrepiti sistem znanja in inovacij na področju varnosti in zdravja na kmetijah ter podpreti prehod EU na družbeno trajnost v kmetijstvu. Z novimi metodami in sodelovalnim pristopom želi pospešiti varnejše prakse na kmetijah po vsej EU.

SafeHabitus

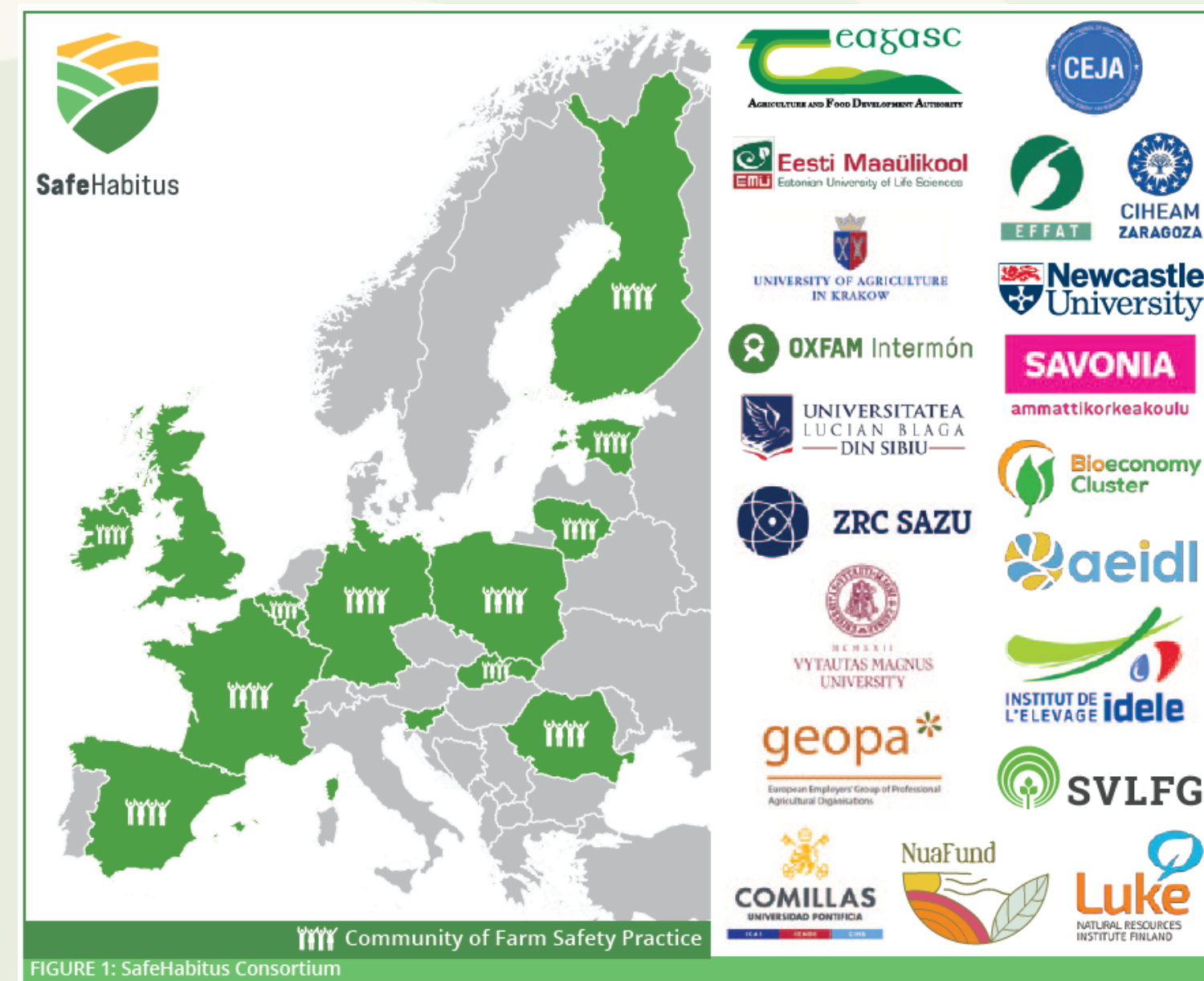

FIGURE 1: SafeHabitus Consortium

CILII

- Vzpostavitev mreže akterjev za soustvarjanje znanja / rešitev za izboljšanje varnosti, zdravja in kakovosti življenja kmetov in kmetijskih delavcev
- Informiranje in ozaveščanje o varnosti in zdravju v kmetijstvu
- Ugotoviti, kako dojemanje delovnih pogojev v kmetijstvu vpliva na prihodnost sektorja
- Preučiti možnosti družbene odgovornosti podjetij / organizacij in pobud od spodaj navzgor za izboljšanje varnosti in zdravja kmetov in kmetijskih delavcev
- Podpiranje politik in sistemov upravljanja za varnejše in bolj spodbudno delovno okolje v kmetijstvu

SafeHabitus

Funded by
the European Union

PRIČAKOVANI DOSEŽKI

- 11 nacionalnih **skupnosti praks** (angl. Communities of practice (CoP)) in ene transnacionalne CoP
- **Sodelovalno raziskovanje** in kreiranje zgodb prek digitalnih medijev
- **Študije predvidevanja** - ocena privlačnost kmetijstva
- Analiza pripravljenosti potrošnikov plačati za hrano, proizvedeno v varnejšem okolju - razgovori, usposabljanje, testiranje
- **Primerjalna analiza politik, priporočila, orodja**

SafeHabitus

Funded by
the European Union

DELOVNI PAKETI

SafeHabitus

- Delovni sklop 1 - Komuniciranje, razširjanje in krepitev usposobljenosti (AEIDL)
- Delovni sklop 2 - Skupnosti praks (LUKE)
- Delovni sklop 3 - Upravljanje tveganj pri delu na kmetiji (Teagasc)
- Delovni sklop 4 - Krepitev privlačnosti kmetovanja (ZRC SAZU)
- Delovni sklop 5 - Od vilic do kmetij in kmetijskih delavcev (Oxfam)
- Delovni sklop 6 - Politika in upravljanje (Ciheam)
- Delovni sklop 7 - Vodenje in koordinacija projekta (Teagasc)

Funded by
the European Union

SafeHabitus KLIUČNE TEME

ZDRAVJE

VARNOST

ZMANJŠEVANJE
TVEGANJ

PRIVLAČNOST
KMETOVANJA

DOBRO POČUTJE

DRUŽBENA
ODGOVORNOST
PODJETIJ

SafeHabitus

Funded by
the European Union

SafeHabitus DEIAVNOSTI

Skupnosti prakse

Povzetki iz prakse

Poletne šole

Spletni

Forumi o varnost in
zdravju na kmetijah za
oblikovalce politik na EU
ravni

Informacijske grafike

Forumi za etično
trgovino

Filmski festival SafeHabitus

Analize in študije
predvidevanja

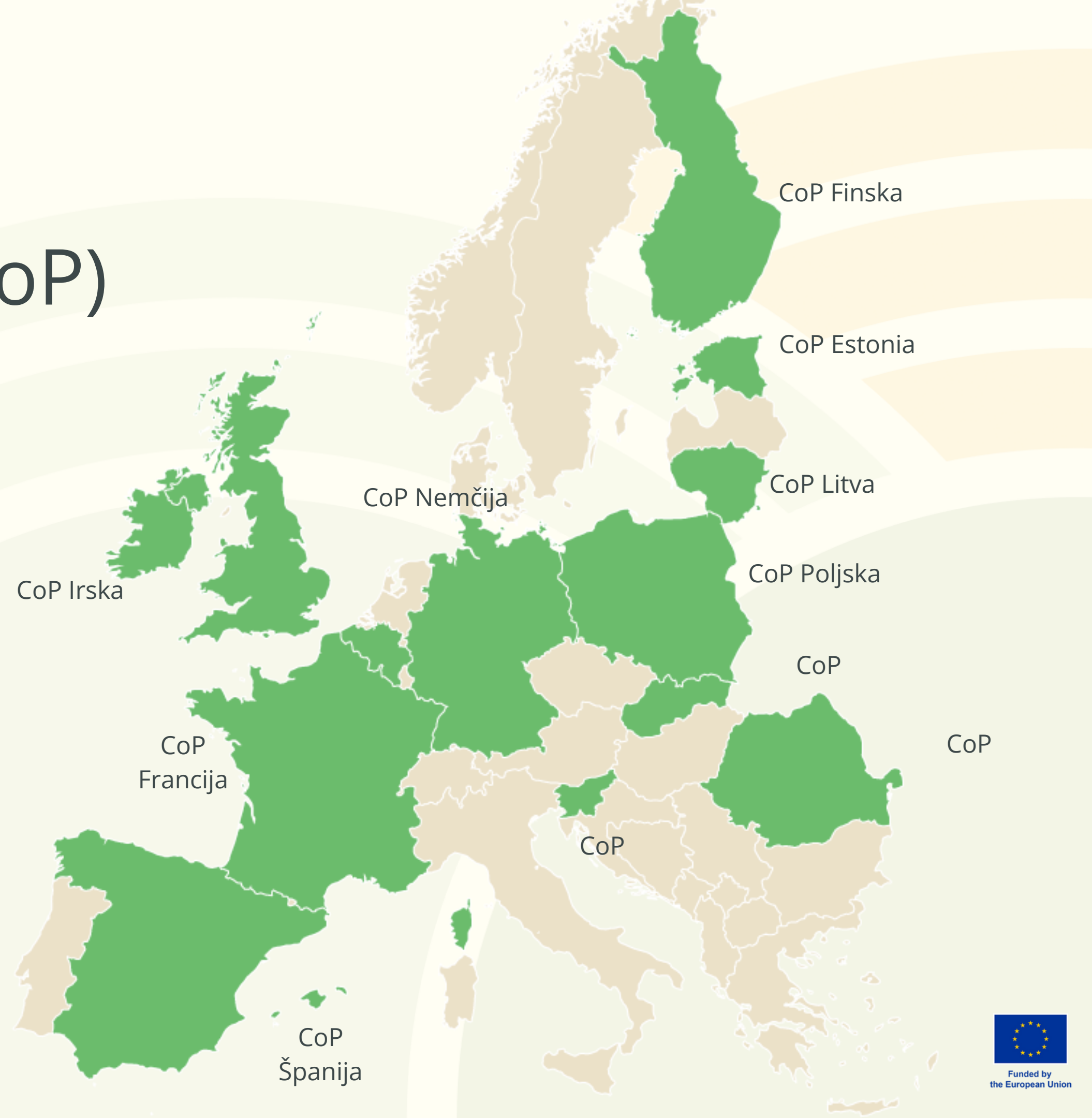

Video posnetki

Skupnost prakse (CoP)

Skupina ljudi, ki jih povezuje skupna skrb, vprašanje ali zanimanje za določeno temo in ki se združujejo, da bi dosegli individualne in skupinske cilje.

- OPOLNOMOČANJE
- UČENJE
- TESTIRANJE
- IZMENJAVA
- SO-OBLIKOVANJE
- OCENJEVANJE

Akterii, ki sodelujejo v CoP

Izboljšanje varnosti in zdravja na kmetijah zahteva ukrepanje številnih zainteresiranih strani.

SafeHabitus

Funded by
the European Union

KMETJE
KMETIJSKI DELAVCI
KMETIJSKI

VARSTVENE IN
ZDRAVSTVENE
USTANOVE

CIVILNA DRUŽBA

RAZISKOVALCI

OBLIKOVALCI
POLITIK

AGROŽIVILSKA
INDUSTRIJA

Slovenska skupnost prakse

- Jedrna skupina, oblikovana decembra 2023, 22 oseb, pridružene zaradi profesionalnih in osebnih zanimanj
- Prioritetna področja, na katerih se želi doseči spremembe:
 1. varnostna kultura na kmetijah
 2. socialna varnost kmetov in kmetic
 3. duševno zdravje

Statistični podatki o delovnih nesrečah na kmetijah v Sloveniji

Leto	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Število socialno zavarovanih kmetov	7.371	6.760	6.231	5.942	5.633	5.387	5.100	4.890	4.645	4.448
Kmetje KMG_MID / Lažja poškodba	79	84	81	99	101	85	89	95	78	83
Drugi KMG_MID / Lažja poškodba	2.131	2.122	1.796	2.350	2.549	2.552	2.697	2.581	2.445	2.954
Kmetje KMG_MID / Hujša poškodba	77	62	73	50	53	47	54	41	44	51
Drugi KMG_MID / Hujša poškodba	161	155	120	140	135	113	136	140	114	197
Kmetje KMG_MID / Smrtna poškodba	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Drugi KMG_MID / Smrtna poškodba	0	0	0	0	1	2	0	3	1	2
Kmetje KMG_MID / Kolektivna	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Drugi KMG_MID / Kolektivna	3	3	7	8	3	5	17	5	7	201
Vsi KMG_MID nesreče pri delu	2.462	2.435	2.077	2.647	2.843	2.804	2.993	2.865	2.689	3.490
Vsi - nesreče pri delu	18.396	17.320	13.150	13.100	13.255	13.044	14.163	13.945	13.927	11.158
Vsi - smrtna poškodba	24	26	21	25	23	14	16	15	15	17

Vir: NIJZ / Cernič Istenič, M., idr. 2022: Odzivanje kmečkih družin na posledice delovnih nesreč in poklicnih bolezni, Končno poročilo CRP

Splošna stopnja poškodb ob delu v Sloveniji (na 1.000 zaposlenih) = **12,4**, kategorija, **„Kmetijstvo in lov, gozdarstvo, ribištvo“** = **16,9** (Zdravstveni statistični letopis Slovenije)

Leto	Umrli v prometni nesreči s traktorjem	Umrli pri delu s traktorjem	Umrli pri delu v gozdu	Poškodovane osebe v drugih delovnih nesrečah (+ 20%)	Vsi
2011	1	7	21	5	34
2012	1	3	12	3	19
2013	4	12	15	6	37
2014	0	9	21	5	35
2015	2	3	17	4	26
2016	6	8	11	5	30
2017	1	7	6	3	17
2018	1	10	7	3	21
2019	2	7	10	4	23
2020	1	6	6	2	15
VSI	19	72	126	40	257

Vir: Dolenšek, M., idr. (2021)

Zavedanje o nevarnostih, tveganjih (rezultati CRP: Odzivanje kmečkih družin na posledice delovnih nesreč in poklicnih bolezni) **(2020-2022), šifra: V5-2028**

SafeHabitus

Na redkih kmetijah imajo **Izjavo o varnosti z oceno tveganja** v skladu z Zakonom o varnosti in zdravju pri delu (Uradni list RS, št. 56/99 in 64/01) in Pravilnikom o načinu izdelave izjave o varnosti z oceno tveganja (Uradni list RS, št. 30/00)

Udeleženci raziskave menijo, za svojo varnost pri delu na kmetiji so **sami odgovorni, nevarnosti nenehno pretijo, vsega se ne da preprečiti**, kljub **pazljivosti**. Ne zaznavajo, da je tvegano in nevarno delo povezano s tem, da **delajo vse bolj sami**, brez prisotnosti drugih.

K nevarnostim, priznavajo, tudi sami prispevajo z »**uporabo bližnjic**«, neuporabo **zaščitne opreme**, **improvizirano popravljenimi** traktorji in **stroji**, večinoma, kot pravijo, zaradi **časovne stiske** in **pomanjkanja**

Funded by
the European Union

SafeHabitus

PROBLEM

Število uradno evidentiranih **nezgod pri delu** na kmetijah je **podcenjeno**, **ni** pa razpoložljivih **statistik o poklicnih boleznih kmetov**

POTREBA

- **Zanesljivi** (dosledni, ponovljivi) in **veljavni** (natančnost/ustreznost merjenj) **statistični podatki**, s katerimi je moč spremljati spremembe / trende in se odzivati s pravočasnimi in utemeljenimi / domišljenimi ukrepi

Funded by
the European Union

SafeHabitus

PROBLEM

Varnostna kultura na slovenskih kmetijah **ni visoka** / neupoštevanje obstoječe zakonodaje.

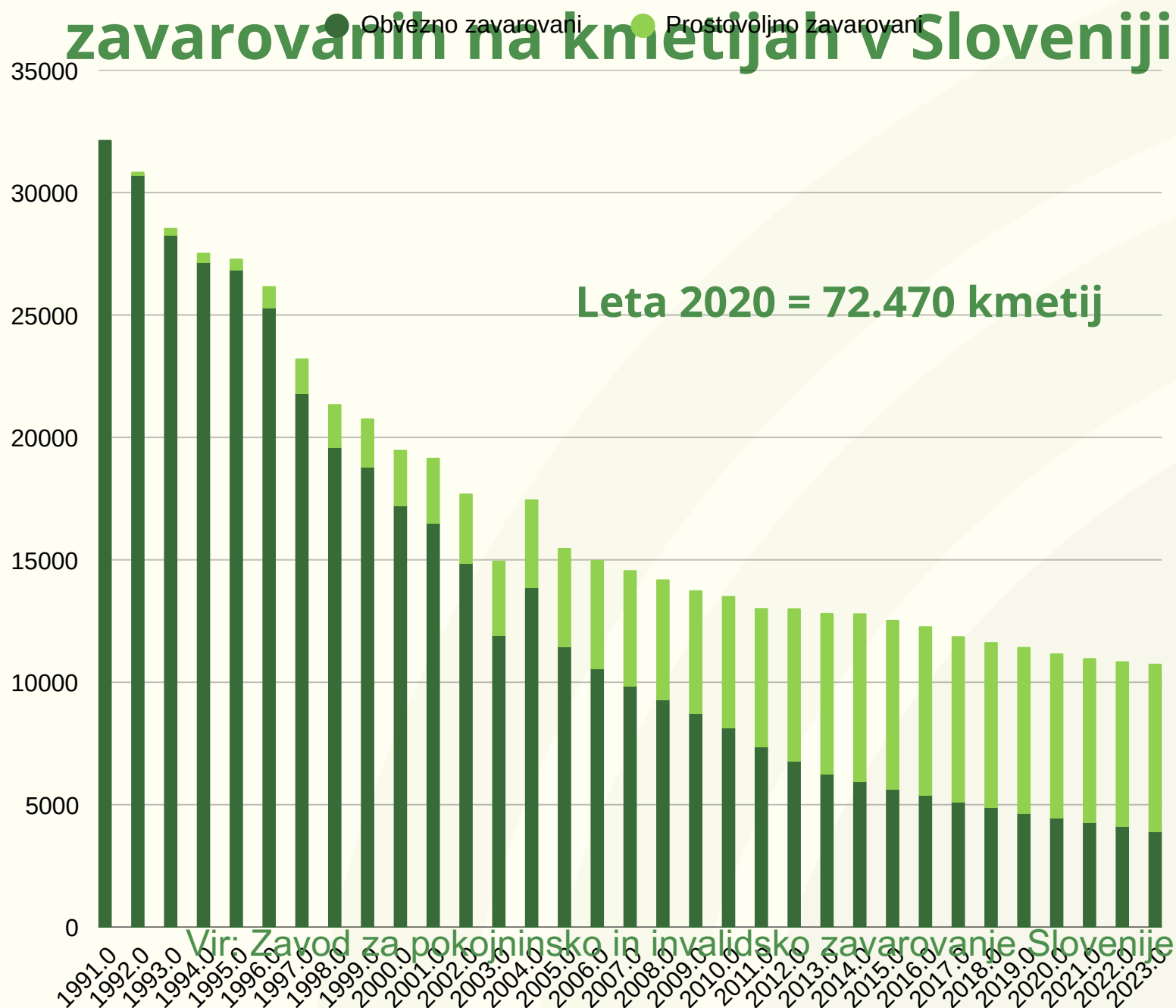
POTREBE

- Izboljšanje delovnih pogojev na kmetijah
- Ozaveščanje in izobraževanje o varnosti in zdravju pri delu na kmetiji
- Upoštevanje zakonodaje - izdelava varnostnih načrtov na kmetijah

Funded by
the European Union

Statistični podatki o socialno zavarovanih na kmetijah v Sloveniji

Ugotovitve CRP projekta 'Odzivanje kmečkih družin na posledice delovnih nesreč in poklicnih bolezni'

- Kmetje_ice so **slabo seznanjeni s pravili**, vezanimi na uveljavljanje pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja
- Zagotavljanje socialnega statusa s socialnim zavarovanjem je **za mnoge kmete problem zaradi nizkega dohodka iz kmetovanja** ali naložbenih potreb kmetije - vsi člani, ki delajo na kmetiji, si socialne varnosti ne morejo zagotoviti- redno plačevati prispevkov
- Tisti, zlasti kmetice, ki nimajo dovolj sredstev za plačevanje prispevkov za socialno zavarovanje, so **odvisni od drugih družinskih članov** – učinek na medsebojne odnose
- Formalno registrirane kmetijske dejavnosti, kot so npr. **dopolnilne dejavnosti**, kmetom ne zagotavljajo socialne varnosti kljub plačevanju prispevkov
- Kmetje_ice se odločajo za **komercialne oblike zavarovanj** in varčevanja za starost

Zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu kmetov

Država	a. nadomestna delovna pomoč na kmetiji za samozaposlene kmete	a. posebna poklicna zdravstvena služba za kmetijstvo	a. nacionalni sistem za izobraževanje kmetov o varnosti in zdravju pri delu
Danska	da	da	ne
Finska	da	da	da
Irska	da	ne	da
Latvija	ne	ne	ne
Litva	ne	ne	delno
Črna gora	da	ne	ne
Severna Makedonija	ne	delno	ne
Norveška	da	da	delno
Portugalska	da	ne	ne
Slovaška	ne	ne	ne
Slovenija	ne	ne	ne
Švedska	delno	ne	delno

Jakob, M. idr (2021). Occupational health and safety in agriculture—a brief report on organization, legislation and support in selected European countries. *Annals of Agricultural and Environmental Medicine*, 28(3), 452–457.

Pravne podlage zagotavljanja varnosti in zdravja pri delu kmetov

S Konvencijo ILO C184 o varnosti in zdravju v kmetijstvu iz leta 2001 naj bi se zagotavljale dostojne delovne razmere za vse delovno aktivne v kmetijski dejavnosti

Direktiva Sveta 89/391/EGS iz 1989, zavezuje vse delodajalce v EU in pridruženih državah, da **redno ocenjujejo tveganja**, jih dokumentirajo in obveščajo delavce o postopkih preprečevanja nezgod in bolezni pri delu

Z letom 2025 je za vse članice EU obvezen mehanizem **socialne pogojenosti (»social conditionality«)**: plačila SKP so vezana na skladnost z nekaterimi določbami evropskega delovnega prava

PROBLEM

Nizka stopnja socialne varnosti / slabši dostop do zdravstvenih storitev

SafeHabitat

POTREBE

- Izboljšanje zagotavljanja socialne varnosti kmetov / še zlasti kmetic
- Izboljšanje informiranosti kmetov / kmetic o njihovih pravicah in dolžnostih, povezanih z uveljavljanjem pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja
- Izboljšanje zadovoljevanja zdravstvenih potreb kmečkega prebivalstva z vidika dostopne infrastrukture in storitev (odnos zdravstvenih delavcev in zavarovalnic) ter večje skrbi samih kmetov za svoje zdravje
- Upoštevanje mednarodnih priporočil in obveznosti

Funded by
the European Union

Viri stresa v kmetijskem okolju – pregled literature

Statistični podatki o stopnjah samomorilnosti v kmetijstvu

Posamezniki, ki kmetujejo, imajo višjo stopnjo samomorilnosti kot osebe, ki delajo v drugih poklicih: leta 2016 v Sloveniji: 57 na 100.000 v kmetijstvu v primerjavi s 13,8 v splošni populaciji (Roy in Knežević Hočevar, 2019)

Kmetje in kmetijski delavci so izpostavljeni **številnim virom stresa** –vpliv odvisen od njihove kumulacije / sposobnosti kmetov in kmetijskih delavcev, da jih nadzorujejo / obvladujejo:

Izven nadzora: podnebne spremembe - ekstremni vremenski pojavi; dinamika na svetovnem trgu hrane; mednarodni konflikti in vojne / spolno specifične identitete, patriarhalni vzorci dominacije in diskriminacije, zakoreninjene norme, stališča in etika

Možen nadzor in upravljanje: odnosi v družini in skupnosti, delovno okolje, itd., ob podpori/ukrepih kmetijskega svetovanja, psihosocialnega svetovanja, izobraževanja, usposabljanja, ozaveščanja, zavarovalnih shem, storitve nadomeščanja, ipd.

Utemeliitev

(Ugotovitve

Slabo ravnoesje med delom in zasebnim

Člani kmečkih družin **si ne vzamejo dovolj časa** za **sprostitev** in **počitnice**, mnogi se pri svojem delu ne ustavijo in **spočijejo, naspijo**; so **utrujeni, izgoreli** in bolj ranljivi za nesreče in bolezni, obenem pa tudi **socialno izolirani** in **osamljeni**.

Preobremenjenost, pomanjkanje počitka, prostega časa pomembno vplivajo na **dobro počutje kmetov**, **kmetje delajo bolj in**

Zaradi **svoje moralne zavezanosti delu na kmetiji** začnejo delati po poškodbi ali bolezni, ko bi bili še upravičeni do bolniškega dopusta in rehabilitacije.

Kmetje **ne iščejo pomoči** oz. šele takrat, ko so zdravstveni problemi že zelo hudi.

Oslabljene neformalne podporne socialne

Če bi imeli nekoga, ki bi jih pri delu nadomestil, bi si vzeli več prostega časa.

SafeHabitat

PROBLEM

Slabo usklajevanje zasebnega življenja in poklicnega dela na kmetijah / pomanjkanja neformalnih podpornih socialnih mrež

POTREBE

- Spremeniti pogoje – možnosti, miselnost in vedenjske vzorce kmetov glede upravljanja z njihovim prostim časom-sprostitvijo
- Lotiti se problema preobremenjenosti kmečkih parov / žensk pri usklajevanju delovnega in družinskega življenja s storitvami nadomeščanja

Funded by
the European Union

DOBRE PRAKSE

Irska: podpora družinam in izobraževanje otrok na kmetijah

Agrikids deluje od leta 2014 (tega leta je na irskih kmetijah **umrlo 32 ljudi**, od tega **pet otrok**) kot izobraževalna platforma za varnost na kmetijah za otroke in učitelje, katere namen je spodbuditi, izobraževati in **opolnomočiti otroke**, da postanejo **ambasadorji varnosti na kmetijah** - sprememb odnosa do varnosti na kmetijah

Neprofitna organizacija - podporna mreža - člani družin z izkušnjami in strokovnjaki **pomagajo družinam, ki so izgubile bližnjega** ali so ti utrpeli resno poškodbo v kmetijski nezgodi

Svetovanje, informiranje, čustvena, podpora, pravna podpora, program „Encircle“ za **preprečevanje samomora**, odpravljanje vrzeli v storitvah za podeželju

Vizija Embrace FARM: biti skrbna, podporna in neobsojujoča skupnost za vse kmečke družine, ki jih je prizadela nenadna smrt ali poškodba.

The European Network of Agricultural Protection Systems

Evropska mreža sistemov socialne varnosti v kmetijstvu: Avstrija (SVS), Finska (MELA), Francija (MSA), Nemčija (SVLFG) in Poljska (KRUS): pokrivajo celotno področje socialne varnosti: zdravje, upokojevanje, nezgode pri delu in poklicne bolezni, družino in storitve. Zastopajo več kot 10 milijonov upravičencev in upravljajo 56,7 milijard evrov izplačanih socialnih dajatev na leto

Na voljo so različne storitve: **služba za nadomeščanje, enote za preprečevanje samomora, platforme**, ki povezujejo ljudi v težavah s kliničnimi psihologi, skupine za **obvladovanje stresa** ali **krepitve samopodobe**, pa tudi **osebne** in **digitalne svetovalne storitve, tečaji** in **krizna podpora**

Ni le v funkciji klasičnega socialnega zavarovanja, temveč **je instrument**, ki **spremlja strukturne spremembe** (s sofinanciranjem starostnih pokojnin, podporo za poslovne transferje itd.), **instrument za krepitev kmetijstva, podeželja** in nacionalne varnosti hrane.

V državah ENASP so kmetje v povprečju veliko mlajši kot v drugih državah

Finančna podpora državnim pokojninam kmetov v državah ENASP:

Avstrija	84 %
Finska	80 %
Francija	75 % (vključuje tudi podporo iz zdravstvenega sklada)
Nemčija	81 %
Poljska	85%

Vir: OECD, 2011, (2000)

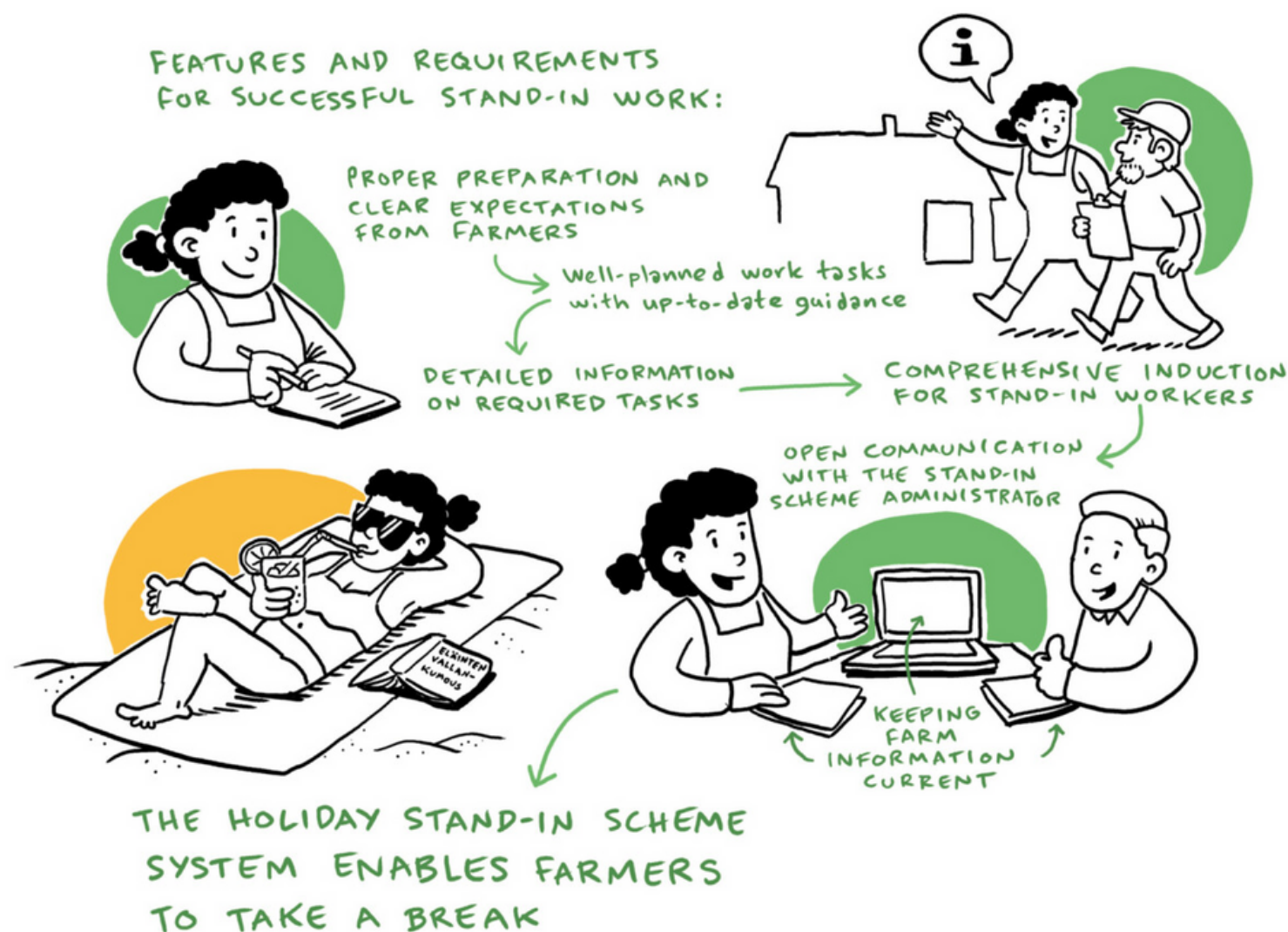
DOBRE PRAKSE

Finska: Počitnice za kmete in sistem nadomeščanja - rešilna bilka za kmetijstvo

Successful Stand-In Work From the Farmer's Perspective

Tiina Katainen, Pyytölammen tila

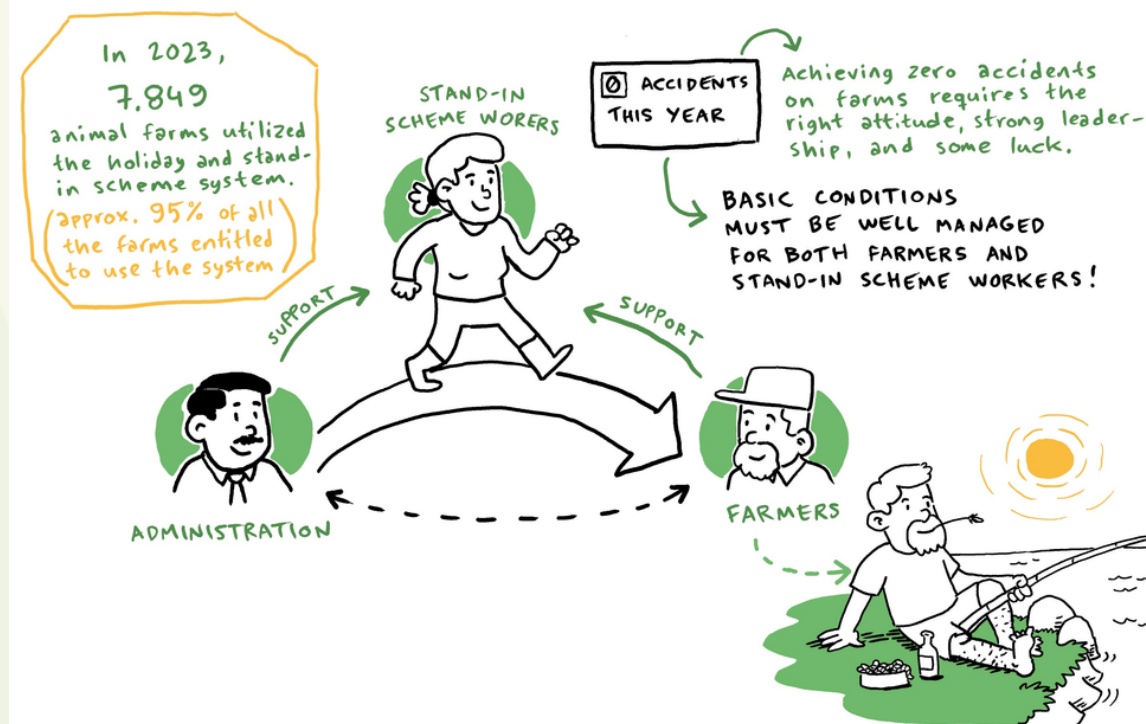
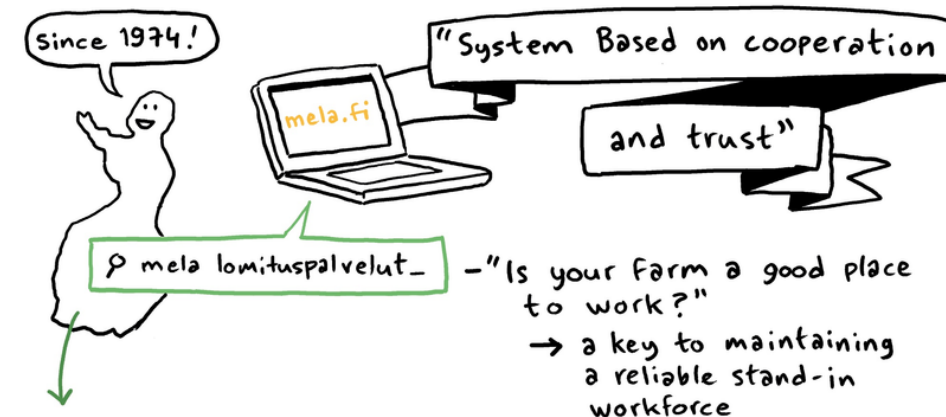
FEATURES AND REQUIREMENTS FOR SUCCESSFUL STAND-IN WORK:

Farm's Holiday and Stand-In Scheme in Finland

Elinä Montonen, MELA ;
Heli Aamuvuori, Pohjois-Savon lomituspalvelut

? The farmers' holiday and stand-in scheme enables livestock farmers to call on help from farm relief workers to look after their animals while they take annual leave or sick leave, for example.

DOBRE PRAKSE

Finska: še druge storitve v sklopu delovanja zavarovalnice Mela

Storitve za zagotavljanje delovne sposobnosti - brezplačne storitve za podporo dobremu počutju, varnosti in zdravju na delovnem mestu:

Storitve zgodnje podpore, Usposabljanje za duševno zdravje, Lestvica sposobnosti za delo, Storitve za zdravje pri delu, Rehabilitacija, Zdravje in varnost pri delu

Projekt Podpora kmetu: pomoč kmetijskim podjetnikom v težkih življenjskih razmerah (Vavčer 500€ / leto za psihosocialno pomoč)

V sodelovanju z družbo **Mehiläinen** (partnersko omrežje kmetov) zagotavlja zdravstveno varstva pri delu za kmetijske podjetnike

@SafeHabitus_eu

SafeHabitus

SafeHabitus

SafeHabitus

www.safehabitus.eu

Hvala za vašo pozornost

Dr. Majda Černič Istenič, ZRC SAZU, majda.cernic-istenic@zrc-sazu.si

**Financira
Evropska unija**

Financira Evropska unija. Vendar pa so izražena stališča in mnenja izključno stališča in mnenja avtorjev in ne odražajo nujno stališč in mnenj Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za raziskave (REA). Niti Evropska unija niti pristojni urad za dodeljevanje sredstev zanje ne moreta biti odgovorna.